

**ROLUL ȘI FORMAREA
VOINȚEI JURIDICE**

Lect. univ. dr. **MIHAELA CRISTINA PAUL**

**ROLUL ȘI FORMAREA
VOINȚEI JURIDICE**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2014

Colecția ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE

Redactor: Monica Stoian
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.Ú.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PAUL, MIHAELA-CRISTINA

Rolul și formarea voinței juridice / Mihaela

Cristina Paul. - București : Editura Universitară, 2014

Bibliogr.

Index

ISBN 978-606-28-0091-8

34

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062800918

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2014
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

PREFAȚĂ

Lucrarea de față, *Rolul și formarea voinței juridice*, abordează o temă complexă și, în același timp, sensibilă a dreptului. Complexă, pentru că pune în discuție concepte fundamentale precum: voință, conștiință, libertate, limite (ale voinței și libertății), care preocupă filosofia, dar și științele juridice. De aici, resursele lor semantice inepuizabile și aria vastă a semnificațiilor, care se revelează reflecției filosofice sau, în cazul de față, raționamentului juridic, pozitiv, prin excelență, de tip cartezian, supus rigorilor logicii formale, dar care nu exclude creativitatea și speculația în realizarea sinapselor logice. Voința juridică, esența oricărui act juridic civil în orice formă s-ar exterioriza acesta în realitatea obiectivă, evidențiază implicarea individuală ori colectivă a persoanei în circuitul valorilor patrimoniale ori nepatrimoniale în spațiul social. Este o temă fundamentală în aria conceptuală și normativă a dreptului, intens analizată în literatura de specialitate. Dincolo de interesul în sine al temei, care impune prin importanța, complexitatea și conexiunile ei transdisciplinare, provocând gândirea juridică, abordarea ei la ora de față afirmă o necesitate obiectivă a domeniului dreptului, la nivel teoretic și practic. În speță, este vorba de analiza acordului de voință al părților în contextul normativ creat de Noul Cod Civil, demers care constituie, de altfel, obiectivul fundamental al lucrării. Natura

”sensibilă” a temei, rezonând, în alt plan, cu procesul laborios al formării, al scopului și al cauzalității ei, rezidă în mai multe elemente ale abordării.

În esență, lucrarea de față privește raportul dintre voință și libertate. Pentru a se manifesta, voința are nevoie de libertate. Libertatea voinței implică exprimarea ei liberă, în cunoștință de cauză, fără vicierea consimțământului. Constrângerea prin norme, așezarea forțată a voinței în Patul lui Procust al canoanelor normative conduc la limitarea libertății de voință și, în consecință, la pierderea valorii juridice a libertății contractuale. Sintetic, în contextul delimitărilor și nuanțării conceptuale între voința internă și voința externă, între conștiință și conștiință juridică etc., studiul își fundamentează demersul analitic focalizat pe realitatea noastră normativă sub autoritatea Noului Cod Civil. Analizarea acordului de voință al părților prin prisma art. 1166 din noul Cod Civil reprezintă scopul ultim al lucrării, care își subsumează o serie de obiective specifice. Autoarea își dezvoltă analiza într-o arhitectură complexă, pe un plan de construcție logic, coerent, cu o solidă bază teoretică și conceptuală. Abordată pe un fundament larg, de cuprindere multidisciplinară, care privește, la început, conceptul de voință din perspectivă filosofică, psihologică și juridică, analiza se specializează treptat, evoluând piramidal, pe trepte tematice precum: voința juridică în raporturile contractuale ecoeconomice, autonomia de voință și consecințele ei juridice, consimțământul și viciile de consimțământ, cauza ca element al voinței juridice, limitele voinței juridice în materia unor contracte speciale. Lucrarea se încheie cu un capitol substanțial de concluzii, chintesența întregii analize. Dintre acestea, pot fi citate, selectiv, două teze, cu valoare de axiomă, care imprimă sensul constatărilor finale. Prima: „Considerăm că libertatea contractuală nu este o

consecință a așa-numitei autonomii a voinței individuale. O astfel de autonomie absolută, fără limite, nu poate exista. Individul nu este izolat și nici deasupra societății. El este înlăuntrul ei”. A doua: „Modelarea forțată a voinței după canoanele normative într-o asemenea măsură încât aceasta să fie constrânsă a încăpea într-o formă ce nu o caracterizează implică pierderea pe parcurs a valorii juridice a libertății contractuale, ajungându-se să fie vorba nu despre înțelegerea părților, ci despre înțelegerea legiuitorului asupra voinței părților”. Dincolo de aceste considerații cu sens axiomatic, secțiunea finală cuprinde o serie de concluzii demne de atenție și analiză, tot atâtea invitații la reflecție, și propuneri *de lege ferenda*, care prezintă interes pentru domeniul dreptului, la nivel teoretic și practic, și pentru sistemul nostru juridic.

Întemeiat pe un efort de documentare comprehensivă, dezvoltat prin intermediul unor metode științifice de analiză (metoda formal-juridică, metoda istorică, metoda comparativă etc.), studiul constituie o cercetare complexă și minuțioasă în orizont conceptual și normativ a unei teme importante a dreptului. Este un studiu laborios, rezultatul unei munci complexe de cercetare, și, prin concluziile pe care le avansează, o contribuție reală la tema abordată. În această calitate, lucrarea prezentă se adaugă bibliografiei juridice de primă utilitate pentru teoreticienii și practicienii dreptului, un instrument și un ghid științific în înțelegerea și abordarea profesionistă a subiectului. Nu în ultimul rând, studenții în domeniul științelor juridice vor avea în prezenta lucrare un valoros suport în procesul cercetării și devenirii lor profesionale. „HABENT SUA FATA LIBELLI”.

Prof. univ. dr. Iosif R. URS

ABREVIERI

alin.	Alineatul
art.	Articolul
C.A.	Curtea de Apel
C. civ.	Codul civil
C.pen.	Codul penal
C.S.J.	Curtea Supremă de Justiție
Dreptul	revista Dreptul
ed.	Ediția
Ed.	Editura
Î.C.C.J	Înalta Curte de Casație și Justiție
lit.	Litera
nr.	Numărul
op.cit.	opera citată
p.	pagina
P.J.C.	Practica judiciară civilă
P.R.	Pandectele Române
R.D.C	Revista de drept comercial
R.R.D	Revista română de drept
s.civ.	sentința civilă
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem
urm.	următoarele
Vol.	Volumul

CUPRINS

PREFAȚĂ	5
ABREVIERI	8
CUPRINS	9
Capitolul I. VOINȚA – PROCES COMPLEX AL VIETII PSIHICE	15
<i>Secțiunea 1.</i> Explicații preliminare cu privire la voință	15
<i>Secțiunea 2.</i> Definierea conceptului de voință	21
<i>Secțiunea 3.</i> Conștiința umană – ultima frontieră a cunoașterii .	29
<i>Secțiunea 4.</i> Voința – expresie a conștiinței ecologice	31
<i>Secțiunea 5.</i> Structura și etapele formării voinței	35
5.1. Structura voinței	35
5.2. Etapele voinței umane	36
<i>Secțiunea 6.</i> Voința socială și calitățile voinței	39
6.1. Calitățile voinței umane	39
6.2. Voința socială	41
Capitolul II. CONSIDERAȚII PRIVIND VOINȚA JURIDICĂ ÎN RAPORTURILE CONTRACTUALE	43
<i>Secțiunea 1.</i> Noțiunea de voință juridică și principiile acesteia .	43
1.1. Noțiunea de voință juridică	43
1.2. Principiile voinței juridice	46

<i>Secțiunea 2. Formarea voinței juridice</i>	47
2.1. Etapele de formare ale voinței juridice	47
2.2. Elementele voinței juridice. Considerații generale	50
<i>Secțiunea 3. Voința juridică individuală – fundamentul consimțământului și al contractului</i>	51
<i>Secțiunea 4. Voința juridică. Teoria autonomiei de voință</i>	54
4.1. Evoluția conceptului de autonomie de voință	54
4.2. Teoria autonomiei de voință sau principiul libertății actelor juridice	57
4.3. Criticile aduse teoriei autonomiei de voință	64
4.4. Limitele libertății de a contracta	66
<i>Secțiunea 5. Factorii care influențează voința în raporturile umane și contractuale</i>	70
5.1. Factorii principali	70
5.2. Factorii secundari	73
Capitolul III. AUTONOMIA DE VOINȚĂ ȘI CONSECINȚELE EI JURIDICE	76
<i>Secțiunea 1. Voința umană și voința juridică</i>	76
1.1. Voința între complexitate și interdependență	76
1.2. Definirea conceptului de voință juridică	79
1.3. Condițiile voinței juridice	83
<i>Secțiunea 2. Voința juridică și teoria impreviziunii contractuale</i>	86
2.1. Consacrarea juridică a conceptului de bună-credință	86
2.2. Premisele și condițiile impreviziunii	89
2.3. Fundamentarea teoriei impreviziunii	92
2.3.1. Teoria rebus sic standibus	92
2.3.2. Teoria buneii credințe și a echității	93
2.3.3. Teoria îmbogățirii fără justă cauză	93
2.3.4. Teoria cauzei	94
2.3.5. Teoria abuzului de drept	94
2.3.6. Teoria forței majore	94
<i>Secțiunea 3. Teoria impreviziunii din perspectiva dimensiunii economice și juridice a analizei contractului</i>	94

Capitolul IV. CONSIMȚĂMÂNTUL ȘI VICIILE DE CONSIMȚĂMÂNT	100
<i>Secțiunea 1. Consimțământul contractual – manifestarea voințelor concordante</i>	100
1.1. Definierea conceptului de consimțământ	100
1.2. Condițiile de valabilitate ale consimțământului	104
1.3. Convergența ofertei cu acceptarea – încheierea contractului	111
1.4. Aspecte privind teoria formării progresive a consimțământului în materie contractuală	120
1.5. Denunțarea unilaterală – problemă a consimțământului	123
1.5.1. Denunțarea unilaterală (art. 1276 și 1277 din Codul civil)	124
1.5.2. Rezoluțiunea și rezilierea (art 1549-1554 din Codul Civil)	128
1.5.3. Pactul comisoriu (art. 1553 C.civ.)	132
1.6. Consimțământul viciat în cazul înșelăciunii în convenții	134
<i>Secțiunea 2. Viciile de consimțământ</i>	154
2.1. Considerații psihologice asupra viciilor de consimțământ ..	154
2.2. Eficacitatea sancțiunilor contractuale în materia viciilor de consimțământ	157
2.3. Eroarea	162
2.3.1. Noțiunea de eroare. Reglementarea juridică a erorii .	162
2.3.2. Interpretarea și constatarea pentru eroare a contractului. Eroarea în declarație	167
2.3.3. Eroarea în dreptul comparat	173
2.3.4. Clasificarea, condițiile de anulabilitate și sancțiunea erorii	174
2.3.5. Delimitări de alte noțiuni. Eroarea și impreviziunea contractuală	176
2.4. Dolul	177
2.4.1. Noțiunea de dol. Reglementarea juridică a dolului ...	177
2.4.2. Dolul în dreptul comparat	179

2.4.3. Clasificarea, condițiile de anulabilitate și sancțiunea dolului	180
2.5. Violența	182
2.5.1. Noțiunea de violență. Reglementarea juridică a noțiunii	182
2.5.2. Violența în dreptul comparat	183
2.5.3. Clasificarea, condițiile de anulabilitate și sancțiunea violenței	185
2.6. Leziunea	186
2.6.1. Noțiunea de leziune. Reglementarea juridică a noțiunii	186
2.6.2. Leziunea în dreptul comparat	187
2.6.3. Structura, condițiile de admisibilitate și sancțiunea leziunii	188
2.6.4. Delimitări de alte noțiuni. Impreviziunea contractuală și leziunea	189
Capitolul V. CAUZA CA ELEMENT AL VOINȚEI JURIDICE	191
<i>Secțiunea 1.</i> Noțiunea și elementele cauzei	191
1.1. Noțiunea de cauză a actului juridic civil	191
1.2. Elementele cauzei actului juridic civil	193
1.2.1. Scopul imediat	194
1.2.2. Scopul mediat	195
<i>Secțiunea 2.</i> Cerințele de valabilitate a cauzei actului juridic civil	196
Capitolul VI. LIMITELE VOINȚEI JURIDICE ÎN MATERIA UNOR CONTRACTE SPECIALE	200
<i>Secțiunea 1.</i> Contractul de vânzare-cumpărare	200
1.1. Consimțământul în contractul de vânzare cumpărare	200
1.2. Promisiunea unilaterală de vânzare și autonomia de voință	212
1.3. Exproprierea pentru cauză de utilitate publică în considerarea sa ca vânzare forțată și autonomia de voință	215

Rolul și formarea voinței juridice

1.4. Capacitatea părților în contractul de vânzare- cumpărare și autonomia de voință	216
1.5. Lucrul vândut și autonomia de voință	217
1.6. Prețul și autonomia de voință	219
1.7. Obligațiile vânzătorului și autonomia de voință	222
<i>Secțiunea 2. Contractul de adeziune și autonomia de voință.....</i>	<i>225</i>
2.1. Contractul de adeziune. Noțiuni	225
2.2. Teorii cu privire la calificarea contractului de adeziune	229
2.3. Principiul interpretării contractului de adeziune împotriva părții care l-a propus	231
2.3.1. Contractul de adeziune și contractul-tip	231
2.3.2. Contractele de adeziune și clauzele abuzive	232
2.3.3. Contractele de adeziune și clauzele abuzive pentru consumatori	233
2.3.4. Contractele de adeziune și clauzele abuzive în relațiile dintre profesioniști	236
<i>Secțiunea 3. Contractul de donație și autonomia de voință</i>	<i>240</i>
<i>Secțiunea 4. Contractul de locațiune și autonomia de voință</i>	<i>242</i>
<i>Secțiunea 5. Mandatul și autonomia de voință</i>	<i>243</i>
<i>Secțiunea 6. Renta viageră și autonomia de voință</i>	<i>244</i>
<i>Secțiunea 7. Contractul de întreținere și autonomia de voință ...</i>	<i>245</i>
BIBLIOGRAFIE	248

Capitolul I

VOINȚA – PROCES COMPLEX AL VIEȚII PSIHICE

Secțiunea 1

Explicații preliminare cu privire la voință

Orice acțiune, pentru a vedea dacă este dreaptă sau dimpotrivă nedreaptă, este filtrată de *conștiință*.

Voința este o categorie psihologică; ea reprezintă acel proces psihic prin care se răsfrâng anumite obstacole, prin acțiuni orientate către realizarea unui anumit scop propus în mod conștient. Putem vorbi aici de un efort voluntar, în care se confruntă posibilitățile omului cu condițiile obiective și subiective.

Încercată zilnic de fiecare dintre noi în diferite situații de viață, omniprezentă în activitatea omului, voința aparține universului psihic. În doctrină există o multitudine de puncte de vedere cu privire la voință, și nu de puține ori acestea se situează chiar la poli opuși.

Astfel pe de o parte, voința este recunoscută ca o entitate distinctă și ireductibilă, fiind componenta fundamentală a vieții psihice a omului, iar pe de altă parte, i se neagă statutul de entitate distinctă, fiind dizolvată în procesualitatea fiziologică.

Voința¹, ca manifestare a conștiinței omului este regăsită în aproape orice domeniu al vieții sociale sau individuale umane. Putem vorbi despre *voința individuală* a persoanei fizice sau juridice, care se poate manifesta în vederea realizării unor acorduri de voința, *voința în contextul elaborării normelor juridice*, materializată în acte normative.

Karl Marx afirma că: „Nu conștiința oamenilor le determină existența, ci, dimpotrivă, existența lor socială le determină conștiința...”, iar Jean Jacques Rousseau este de părere că **voința** este singura care poate coordona forțele statului în vederea realizării scopului său, care este binele comun”.

Atât conștiința cât și voința sunt extrem de importante în vederea stabilirii dreptății. Teoria voinței, aparținând doctrinelor liberale, voluntariste și individuale, consideră că dreptul subiectiv derivă din voința umană: o voința individuală sau o voință colectivă.

În multe raporturi juridice, inclusiv cele ecologice, voințele care se manifestă se află în raport de subordonare, în alte situații voința colectivă, formată în condițiile legii, produce efecte juridice, sau de multe ori efectele juridice ale unor acțiuni sau inacțiuni umane diferă în funcție de faptul dacă sunt voluntare sau involuntare.

Dreptul subiectiv am putea spune că este o putere de voință, o suveranitate de voință². Pornind de la ideea că voința omului

¹ Funcție psihică caracterizată prin orientarea conștiinței a omului spre realizarea unor scopuri și prin efortul depus pentru atingerea lor. Trăsătura de caracter manifestată prin decizia fermă și perseverența în învingerea piedicilor, greutăților, încercărilor de orice fel. (*Dicționarul explicativ al limbii române, univers enciclopedic*, Editura Academiei Române, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, București, 1998, p. 1168)

² Tudor R. Popescu, *Drept*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 53

este creatoare de drepturi subiective, autonomia de voință pledează pentru libertatea individuală, neîngrădită decât de cerința respectării bunelor moravuri și a ordinii publice³.

Voința este regăsită în aproape orice domeniu al vieții sociale sau individuale umane.

În sfera dreptului civil, voința are un rol esențial în *formarea valabilă a actului juridic*. *Expresia act juridic* se întrebuințează în doctrină, practică și chiar în legislație în două sensuri cu valori diferite: într-un prim proces se desemnează manifestarea de voință cu intenția de a produce efecte juridice civile⁴, iar într-un alt sens este desemnat chiar înscrisul constatator al acestei manifestări de voință⁵.

Chiar dacă în literatura de specialitate se propun mai multe definiții ale actului juridic civil, ne oprim la definiția potrivit căreia⁶ „*actul juridic civil este o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv de a naște, modifica sau stinge un raport juridic concret*”.

Din multitudinea determinărilor calitative ale dreptului putem desprinde o calitate principală, care exprimă calitatea întregului, determinarea lui internă; aceasta este calitatea juridică a voinței

³ Ion Deleanu, *Dreptul subiectiv și abuzul de drept*, Editura Dacia, Cluj, 1988, p. 86

⁴ Pentru acest sens se utilizează și formula „negotium juris” sau cuvântul „negotium” (cu semnificația de operațiune juridică)

⁵ Pentru acest al doilea înțeles se folosește și formula „instrumentum probationis” sau mai simplu „probationem”

⁶ D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil roman*, vol. III, București, 1926, p. 11-12 ; Tr. Ionascu, *Tratat de drept civil*, vol. I, *Partea generală*, București, 1967, p. 258 și urm ; Gh. Beleiu, *Drept civil roman. Introducere în dreptul civil roman. Subiectele dreptului civil*, Ed. Șansa SRL, București, 1994, p. 130; I. Dogaru, *Valențele juridice ale voinței*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 30-33

și interesului, care prezidează la apariția normelor dreptului și care asigură un anumit echilibru în desfășurarea raporturilor interumane.

În drept, rolul voinței are o dublă semnificație: vorbim mai întâi, de rolul *voinței generale* (a grupurilor sociale sau a întregii societăți), determinată de anumite interese și care tinde să se oficializeze prin intermediul activității statale (creând dreptul etatic) și apoi, de *voința individuală*, manifestată în procesul aplicării dreptului.

Voința juridică se numără printre elementele componente ale conștiinței juridice. Fără a se identifica cu conștiința juridică, voința reprezintă o parte activă a acesteia. Voința juridică, exprimată în acte juridice consensuale de forma autentică (scrisă), trebuie să se manifeste în afara oricăror vicii de consimțământ. Problema care se pune este de a ști dacă realmente voința exprimată în actele juridice este neviciată, dacă voința liber exprimată este conformă cu cea internă.

În materia dreptului mediului, niciodată mai îndreptățit decât astăzi, oamenii nu și-au pus problema viitorului lor. Viața și sănătatea omului sunt dependente de întreaga atmosferă, hidrosferă, litosferă și biosferă, ca și de acțiunile societății din care fac parte civilizația tehnică, economică, culturală, arta, etc. Interdependența om – natură se referă nu numai la mediul natural, ci și la cel artificial, în care se includ pe lângă factorii fizico-chimici și biologici și cei psiho-somatici, economici, culturali, mentali care condiționează sănătatea și buna stare a omului.

Apare evident că ecologia actuală trebuie să devină o ecologie umană, în care omul este subiect și obiect al echilibrului, iar ecosistemele trebuie să fie dirijate de rațiunea și *voința* oamenilor, în scopul unui trai mai ușor și sănătos.

Considerăm că relația dintre om și natură trebuie privită într-un sens foarte general, pentru că are corespondent doar în filozofie, teoria politică, sociologie, dar nu și în drept.

În drept, relația om-natură este de fapt, o relație socială, interumană, care reglementată devine raport juridic (contract ecologic) și care are drept conținut drepturi și obligații cu privire la mediul înconjurător și protecția sa.

În ceea ce privește „contractul de mediu”, în opinia majoritară existentă în literatura de specialitate este că un asemenea contract nu poate fi încheiat.

În opinia noastră, contradictorie celei de mai sus, în raporturile de mediu se poate vorbi cu siguranță de un contract ecologic.

Suntem de acord cu autorii care expun o definiție formală a noțiunii de contract și menționăm că, *contractul ecologic este un acord de voință încheiat între două sau mai multe persoane pe timpul vieții acestora, cu privire la nașterea sau stingerea drepturilor și obligațiilor ecologice în interesul propriu sau a întregii societăți.*

Considerăm că una din cauzele care frânează ușoara recunoaștere și promovare a relațiilor contractuale în domeniul protecției mediului ține de faptul că în etapa actuală, legislația realizează deosebire, deși slab sesizată, dar ferm implementată, dintre noțiunea de *act juridic și contract*.

Câteva exemple aduse în susținerea acestei relații dintre om și natură au avut ca debut raportul din 1972 al Clubului de la Roma intitulat „Limitele creșterii” (Raportul Meadows) continuat cu o multitudine de alte domenii cu caracter științific pe plan național și internațional.

Voința în materia filosofiei. În procesul cunoașterii, omul se servește de rațiune și de *voință*. Spre deosebire de intelectul divin, care este infinit, intelectul este limitat ca putere, dar **voința**

umană este aproape tot atât de întinsă ca și cea divină, ceea ce face ca voința de a cunoaște a omului, să fie mai întinsă decât puterea de cunoaștere și acolo unde voința depășește puterea rațiunii, se produc erori.

Printre empiriști s-a remarcat A. Shopenhauer⁷ care în „Lumea ca voință și reprezentare” se referă la înțelegerea voinței ca lucru în sine. Voința este condiționată de intelect și este materia primă a acestuia.

Voința este stăpânul, iar intelectul slujitorul, pentru că voința este cea care comandă și reprezintă esența omului. Legătura dintre voință și intelect se poate cunoaște în faptul că intelectul este străin la origine de hotărârile voinței. Intelectul furnizează voinței diverse motive, dar ulterior află cum au acționat.

Voința umană este o răsfrângere a voinței impersonale, cosmice; este voința de a trăi, care ar determina existența și acțiunile tuturor ființelor vii. Bergson considera că voința are un caracter original, interdependent. Filosofia a privit voința ca fiind o forță universală primordială, un principiu spiritual și o forță inițială, care pune în mișcare latura materială a vieții, dar și latura spirituală⁸.

Voința în materia psihologiei. Abordarea problemei voinței în psihologie a fost influențată puternic de tendințele și curente manifestate în cadrul filosofiei.

P. Janet, creatorul psihologiei acționale și a conduitei, susține ideea că *voința* este o caracteristică a acțiunilor complicate social, care necesită un mare grad de mobilizare și se execută cu dificultate. În acest context, voința raportează acțiunea la tendințele

⁷ A. Shopenhauer, *Lumea ca voință și reprezentare*, Editura Tipo Moldova, p. 137-141

⁸ Ada Hurbean, *Viciile de consimțământ*, Editura Hamangiu, 2010, p. 2